

31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günüdür

Azərbaycanlılıq ideologiyasının İlham Əliyev mərhələsi

Esasını ümummilli lider Heydər Əliyevin qoyduğu dünyada yaşayan Azərbaycanlıların həmrəyliyi ideyasını müasir mərhələdə Azərbaycan dövləti uğurla gerçəkləşdirir. Ulu önderin ideya və əməllərinin en layiqli variisi Prezident İlham Əliyevin bu xətti davam etdirməsi alternativ qəbul etməyən zərurət olub, azərbaycanlılıq ideologiyasını zənginləşdirən, məzmununu bütövləşdirən konseptual siyasetdir. Hər şeydən əvvəl ona görə ki, dünyanın harasında məskunlaşmasından asılı olmayaraq, kiçik ətisnaları nəzərə almasaq, azərbaycanlılar eyni etnik mənşəyə, dina mənsub olub ortaq mental xüsusiyyətlərin, adət-ənənələrin daşıyıcılarındandır. Əlbəttə, qloballaşan müasir dünyada azərbaycanlıların siyasi-inzibati sərhədləri aşaraq bir-birlərlə six ünsiyyətə girmələri, ümummilli maraqlarını humanizm, insan hüquqları çərçivəsində təmin etmələri yalnız milli yox, həm de ümumbəşəri bir ehtiyacdır ki, əlahiddə hadise olmayıb bütün millətə xasdır. Ümummilli lider Heydər Əliyevin və dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqının dünya miqyasında milli-mənəvi, mədəni bütövlüyüün möhkəmlənməsi üçün müstəqillik illərində məqsədönlü, inadlı, ardıcıl mübarizə aparılmışdır ki, bunun müsbət nəticələrini görməmək mümkün deyil.

Azərbaycanlılıq ideologiyası XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllerində formalasdıdan, yaxud təşəkkül tapdıqdan sonra bir əsrənər artıq mürekkeb, ziddiyətli, lakin mənsub olduğu xalqın iradəsini ifade etdiyindən ardıcıl, davamlı bir təkamül yolu keçmişdir ki, onun - azərbaycanlılıq ideologiyasının təkamülünən, fikrimizcə, aşağıdakı beş mərhəlesi mövcuddur:

- 1) XX əsrin 20-ci illərinin əvvəllerindən 30-cu illərinin sonlarına qədər;
- 2) XX əsrin 30-cu illərinin sonlarından 70-ci illərinin əvvəllerinə qədər;
- 3) XX əsrin 70-ci illərinin əvvəllerindən 80-ci illərinin sonlarına qədər;
- 4) XX əsrin 80-ci illərinin sonlarından XXI əsrin 10-cu illərinin əvvəllerinə qədər;
- 5) XXI əsrin 10-cu illərdən sonra

Tarixi tale ele getirmişdir ki, azərbaycanlılarin və ya Azərbaycan türklerinin bugün yalnız beşdən biri müstəqil Azərbaycan Respublikasının vətəndəsidir. Texmini hesablamalara görə, dünya azərbaycanlılarının beşdən dördü öz tarixi Vətəndənə min illərlə necə məskun olmuşdur, bu gün de elə yaşayır.

Azərbaycan xalqının və insanların dünyasının inkişaf etmiş xalqları ile müqayisədə ikinci, hətta üçüncü dərəcəli olması təsəvvürlərinin sürətə aradan qaldırılması baxımından görülən işlər və onun uğurlu nəticələri de olduğunu sevindiricidir. Nəzərə almalyıq ki, azərbaycanlılar da on illər (hətta əsrlər) belə bir yanlışlıq olmuşdur. Ziyalıların bir qismının ana dillərindən və prinsip etibarilə mənsub olduğunu xalqdan imtina edib müxtəlif əcnəbi dillerde danışb-yazmaları, özlərinə əcnəbi soyad formaları qəbul etmələri və s. həmin "gerilik" kompleksinə təzahürəri id ki, milli tarixin son mərhələsinə qədər bu və ya digər dərəcədə davam edir.

Bu gün ölkədəki iqtisadi, ictimai-siyasi və intellektual-mədəni şərait imkan verir ki, azərbaycanlılıq ideologiyasının keçidiyi tarixi yol hərəkəfi, dərindən və geniş müzakirələr əsasında necə varsa, o cür araşdırılınca öyrənilsin, xüsusiəl gənc nəsilin Azərbaycan xalqını, Azərbaycan dövlətinin müstəqilliliyə getirib çıxaran milli ideologiya, onun hansı müzakirələrde, mübahisələrde və münaqışlarda formalasdığı, eləcə də Əli bəy Hüseynzadə, Məhəmməd ağa Şahəxtinski, Əhməd bəy Ağayev, Nəriman Nərimanov, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Səməd Vurğun, Mirzə İbrahimov kimi müxtəlif miqyaslı və mövqeli milli ideoloqların təfəkkür tərcüməyi-halları haqqında kifayət qədər aydın (və mükəmməl) təsəvvürleri olsun. Halbuki bu imkan əvvəlki mərhələlərdə ya yox idi, ya da müxtəlif səbəblər üzündən bu və ya digər dərəcədə məhdud olmuşdu.

Azərbaycanlılıq anlayışının bütün dünyada yüksəldilmesi nəticəsində bu gün heç bir azərbaycanlı özünü bir rusdan, bir almandan, bir fransızdan, nə de bir ingilisden aşağı hesab etmir. Milli qurulmuş təsəvvürənən qədər ona görə də əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş bir

əməldədir. Olkəde abadlaşan, yeni rəzmələrini yaradan şəhərlər (xüsusilə Bakı), kəndlər, çəkilən yollar, yaradılan təhsil müəssisələri, tətbiq edilən müasir idarəciliq texnologiyaları, dünya standartları ilə müqayisə olunan müxtəlif təsisatlar, idmanda, mədəniyyətdə inдиye qədər bu miqyasda görünən məsələlər, həqiqətən de çox əhəmiyyətli məsələdir. Prezident İlham Əliyevin yeritdiyi münasibət göstərir ki, dövlətimiz, həqiqətən xalqın arzuları, idealları ilə yaşayın bir dövlətdir...

Azərbaycanlılıq ideologiyasının təkmüllündə İlham Əliyev mərhələsinin ikinci mühüm əlaməti Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevə, onun milli dövlət quruculuğu fəlsəfəsinə ölkə, eləcə də dünya miqyasında layiq olduğu bir ehtiramla, intellektual-analitik həssaslıqla yanaşılmasıdır. Və bu ona görə zəruridir ki, Heydər Əliyev azərbaycanlılıq ideologiyasının bir-birindən əsaslı şəkildə fərqli olan iki - üçüncü və dördüncü təkamül mərhələsinin lideri (müəllifi!) olmaqla yanaşı, bu gün davam edən beşinci mərhələsinin vacibliyini irəli süren və müstəqil milli dövlətçiliyin nezəri əsaslarının hazırlanmasında yaxından iştirak eden görkəmli icimai xadim" Əli bəy Hüseynzadənin 150 illik yubileyinin keçirilməsi müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin (ve Prezident İlham Əliyevin), ilk növbədə, milli ideologiyanın tarixinə münasibətinin göstəricisidir. Və bu sözləri əsasında Prezident bırra digər sərəncamları (xüsusilə, azərbaycanlılıq ideologiyasının banilərindən biri olan, uzun illər adının çəkilməsi belə qadağan edilmiş Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin yubileyinin keçirilməsi haqqında sərəncamı) barəsində də demək olar. Onların hər biri, bir tərəfdən, milli ideologiya klassiklərini geniş icimai miqyasda tanıtmağı; ikinci tərəfdən milli icimai şüuru zənginləşdirməyə, onun polifoniyasını təmin etməyə; üçüncü tərəfdən isə milli ideologiyanın köklərini, mənbələrini (ve ümumən tarixinilər) onun müasir təzahür texnologiyaları ilə üzvü vəhdətdə - bir bütöv halında təsəvvür eləməyə münbit (və rəsmi) şərait yaradır.

Məlum olduğu kimi, ister təşəkkül dövründə, isterse də müxtəlif təkamül mərhələlərində, xüsusilə XX əsrin 20-ci illərinin əvvəllerindən 70-ci illərinin əvvəllerinə, yəni Heydər Əliyev dövrүünə qədər azərbaycanlılıq ideologiyası həm ölkədaxilində, həm de ölkə xaricində (mühəcirətdə) biri digərindən demək olar ki, təcrid olunmuş haldə fealiyyət göstərmüşdir. Ölkədaxilində bu ideologiya getdə məhdudlaşdırılmış, hətta tamamilə unutdurulması üçün hər cür cəhdər edilmiş, az-çox təzahürəri isə müxtəlif mənəvi-ideoloji istiqamətlərə (məsələn, liberal vətənpərvərlik) yönəldilməkələrə amorflaşdırılmış və ya "simasızlaşdırılmışdır..." Xaricdə (mühacirətdə) isə sosial bazası olmayan romantik xəyallara çevrilmişdir... Və bütün hallarda Azərbaycan xalqının milli ideallarının qarşısını həm administrativ (aqrəssiv!), həm diplomatik (aldatma!), həm de ekspresiv (şirnəkləndirmə!) yolları ilə məhz sovet-sosialist ideologiyası kəsmiş, lakin milli idealları məhv etmək mümkün olmadığı kimi, milli ideologiyani da sona qədər unutdurmaq, yaddaşlardan silmek mümkün olmamışdır.

Azərbaycanlılıq anlayışının bütün dünyada yüksəldilmesi nəticəsində bu gün heç bir azərbaycanlı özünü bir rusdan, bir almandan, bir fransızdan, nə de bir ingilisden aşağı hesab etmir. Milli qurulmuş təsəvvürənən qədər ona görə də əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş bir

mövqeyi get-gedə sürətə yüksəlir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışlarında dil, ədəbiyyat məsələlərinə daim xüsusi diqqət göstərilir. Müasir beynəlxalq münasibətlər şəraitində ana dilini həm inkişaf etdirmək, həm de qorumaq, həqiqətən de çox əhəmiyyətli məsələdir. Prezident İlham Əliyevin yeritdiyi münasibət göstərir ki, dövlətimiz, həqiqətən xalqın arzuları, idealları ilə yaşayın bir dövlətdir...

Türkçülük, müsəlmanlıq və müasirlik triadası bu gün Azərbaycanda klassik formulunda (və tipologiyasında) tətbiq edilməklə qalmayıb mərhələnin (və dövrün) tələblərinə uyğun olaraq yaradılmışdır. Və ona görə zəruridir ki, bu da Azərbaycan dövlətinin yürütdüyü tarazlaşdırılmış, humanist və əzaqəgər (mövcud problemlərin tezliklə həllinə yönəlmüş perspektivli) siyasetin nəticəsidir.

Müxtəlif mədəniyyətlərə, dünyagörüşlərinə təmkinli dialoq əsasında hörmətə yanaşılması, qloballaşan dünyadan çağırışlaşına həssas, anlımlı münasibət, multikulturalizm azərbaycanlılıq ideologiyasının tekamüllündə İlham Əliyev mərhəlesinin, fikrimizcə, mühüm əlamətlərindən dördüncü hesab oluna bilər. Nə üçün? Ona görə ki, her hansı ideologiya, nə qədər mütəraqqi olsa da, özünü tecrid edirə, ham tarixi (passiv), ham müasir (aktiv), ham de geləcək (perspektiv) çox müxtəlif (biri digərini inkar, yaxud tesdiq edən, yaxud da bir-birinə loyal və ya liberal münasibətlərde olan) ideologiyalarla hesablaşmazsa, prinsip etibarilə, yaşaya bilməz.

Azərbaycan xalqı (və dövlətçiliyi) tərəfindən azərbaycanlılıq ideologiyasının tərkib hissələri olan türkçülük, müsəlmanlıq və müasirliyin üzvi vəhdətdə, heç birine digərindən daha böyük üstünlük vermedən, bir bütöv halında qəbul edilərək xalqın milli mənafələri naməne həyata keçirilməsidir. Bu məsələ ona görə çox əhəmiyyətlidir ki, Azərbaycan xalqı müxtəlif tarixi dövrlərde (azərbaycanlılıq ideologiyasının təşəkkül tapıb formalasdığı XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllerindən başlayaraq) gah türkçülük, gah müsəlmanlılığı, gah da müasirliyə əlahiddə üstünlük verilmesindən irəli gələn icimai-siyasi problemlərlə üz-üzə dayanmağa məcbur olmuşdur. Və bunun da mənfi nəticələri, xüsusilə milli integrasiyasının, mütəşəkkiliyin sünə olaraq pozulmasını, yaxud zəifləməsinə tariix, yəqin ki, həmişəlik öz yaddaşına yazmışdır.

1) etnik mənsubiyyət;

2) dini mənsubiyyət;

3) dünyəvi mənsubiyyət.

Bu ideologiyada öz əksini tapmış fəsəfə və ya metafizika, eləcə də onun mənsub olduğunu xalqdan) imtina edib müxtəlif əcnəbi dillərdə danışb yazmaları, özlərindən təməlşədirilmiş dünya miqyasında çox müxtəlif (və qaynar) ideoloji proseslər kontekstində baş verdiyi həmiya məlumatdır. Və bu proseslər azərbaycanlılıq birmənali inkar edə bilməyi kimi, birmənali təsdiq də edə bilməz. Lakin Azərbaycan xalqının milli ideologiyasının nəinki dərəcələri olmasa, beynəlxalq əlamətlər (və nəticələri) id ki, milli tarixin son mərhələsinə qədər bu və ya digər dərəcədə davam edirdi. Ancaq bu gün heç bir azərbaycanlı özüñə, nə bir rusdan, nə bir almandan, nə bir fransızdan, nə de bir ingilisden aşağı hesab etmir. Və milli qurulmuş təzahürəti deyil, həm de işidə, eməldədir. Ölkəde abadlaşan, "yeni rəmzələr"ini yaradın şəhərlər (xüsusilə Bakı), kəndlər, çəkilən yollar, yaradılan təhsil müəssisələri, tətbiq edilən müasir idarəciliq texnologiyaları, dünya standartları ilə müqayisə olunan müxtəlif təsisatlar, idmanda, mədəniyyətdə indiye qədər bu miqyasda görünən məsələlər, fikrimizcə, altıncı əlamət kimi baxmaq olar.

Eritən etməliyik ki, azərbaycanlılarda uzun on illər (hətta əsrlər) belə bir kompleks olmuşdur. Ziyalıların öz ana dillərindən (və prinsip etibarilə, mənsub olduğunu xalqdan) imtina edib müxtəlif əcnəbi soyad formaları qəbul etmələri və s. həmin "gerilik" kompleksinin təzahürəti (və nəticələri) id ki, milli tarixin son mərhələsinə qədər bu və ya digər dərəcədə davam edirdi. Ancaq bu gün heç bir azərbaycanlı özüñə, nə bir rusdan, nə bir almandan, nə bir fransızdan, nə de bir ingilisden aşağı hesab etmir. Və milli qurulmuş təzahürəti deyil, həm de işidə, eməldədir. Ölkəde abadlaşan, "yeni rəmzələr"ini yaradın şəhərlər (xüsusilə Bakı), kəndlər, çəkilən yollar, yaradılan təhsil müəssisələri, tətbiq edilən müasir idarəciliq texnologiyaları, dünya standartları ilə müqayisə olunan müxtəlif təsisatlar, idmanda, mədəniyyətdə indiye qədər bu miqyasda görünən məsələlər, fikrimizcə, altıncı əlamət kimi baxmaq olar.

Eritən etməliyik ki, azərbaycanlılarda uzun on illər (hətta əsrlər) belə bir kompleks olmuşdur. Ziyalıların öz ana dillərindən (və prinsip etibarilə, mənsub olduğunu xalqdan) imtina edib müxtəlif əcnəbi soyad formaları qəbul etmələri və s. həmin "gerilik" kompleksinin təzahürəti (və nəticələri) id ki, milli tarixin son mərhələsinə qədər bu və ya digər dərəcədə davam edirdi. Ancaq bu gün heç bir azərbaycanlı özüñə, nə bir rusdan, nə bir almandan, nə bir fransızdan, nə de bir ingilisden aşağı hesab etmir. Və milli qurulmuş təzahürəti deyil, həm de işidə, eməldədir. Ölkəde abadlaşan, "yeni rəmzələr"ini yaradın şəhərlər (xüsusilə Bakı), kəndlər, çəkilən yollar, yaradılan təhsil müəssisələri, tətbiq edilən müasir idarəciliq texnologiyaları, dünya standartları ilə müqayisə olunan müxtəlif təsisatlar, idmanda, mədəniyyətdə indiye qədər bu miqyasda görünən məsələlər, fikrimizcə, altıncı əlamət kimi baxmaq olar.

Azərbaycanlılıq ideologiyasının təkmüllündə İlham Əliyev mərhələsinin onuncu əlaməti həmin ideologiyanın inkişafı üçün geniş perspektivlər təmin etməsidir ki, bu, milli ideologiyanın (azərbaycanlılığının) gələcəyi barədə tamamilə nikbin fikirdə olmağa hər cür imkanları verir. Xüsusilə o mənada ki, azərbaycanlılıq ideologiyası qarşısında bu gün polemika üçün hüdudlar qoyacaq heç bir maneə, yaxud həmin ideologiyanın təkamüllünü yə ləngidəcək, ya da sünə şəkildə sürətləndirəcək heç bir konyuktur mədaxilə yoxdur.

Azərbaycanlılıq ideologiyasının təkmüllündə İlham Əliyev mərhələsinin özüñə məxsus dinamizmi ilə zənginləşməkdə, milli icimai şüurun əsaslarını müəyyənləşdirməkdə və Azərbaycan xalqının dünyasında hər biri yoxdur. Azərbaycan xalqının tarixində həmşəlik olaraq İlham Əliyev adı ilə qalacaqdır...

Azərbaycanlılıq ideologiyasının təkmüllündə İlham Əliyev mərhələsinin yedinci əlaməti həmin iqtisadi, həm siyasi, həm de mədəni sahələrdə (bu sahələrin təsəvvürənən qədər) həm iqtisadi, həm dövlətçiliq texnologiyaları, dünya standartları ilə müqayisə olunan müxtəlif təsisatlar, idmanda, m